

MAKTAB DARSLIKLARINI ZAMONAVIY INTELLEKT VA AMALIYOT ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH: O'QUVCHILAR ISHTIROKIGA ASOSLANGAN INNOVATSION YONDASHUV

Norova Lola Xushvaqtzoda

Sirdaryo viloyati Guliston shahar maktabgacha va maktab ta'limi bo'limining darsliklar bo'yicha metodisti

Anotatsiya: Mazkur maqolada maktab darsliklarini yaratish va takomillashtirish jarayonida ularning o'quvchilarning yosh xususiyatlariga mosligi bilan bir qatorda zamonaviy intellektual ehtiyojlar hamda amaliy faoliyat bilan integratsiyasini ta'minlash masalasi ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Shuningdek, darslik namunasini ishlab chiqishdan avval yuqori o'zlashtirish ko'rsatkichiga ega o'quvchilar ishtirokida muhokama tashkil etishning metodologik asoslari yoritiladi. Tadqiqot natijalari darslik yaratishda o'quvchi subyektiv tajribasini inobatga olish ta'lim sifati va samaradorligini oshirishga xizmat qilishini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: zamonaviy ta'lim, kompetensiyaviy yondashuv, innovatsion darslik, amaliyotga yo'naltirilgan ta'lim, o'quvchi ishtiroki, pedagogik dizayn, XXI asr ko'nikmalari.

KIRISH

Ta'lim tizimini modernizatsiya qilish jarayoni global miqyosda dolzarb masalaga aylangan. Raqamli transformatsiya, sun'iy intellekt texnologiyalarining rivojlanishi hamda axborot oqimining ortishi sharoitida maktab darsliklari mazmunini yangicha yondashuv asosida qayta ko'rib chiqish zarurati yuzaga kelmoqda.

XXI asr ko'nikmalarini shakllantirish zarurati UNESCO tomonidan ilgari surilgan ta'lim strategiyalarida ham alohida ta'kidlanadi. Tashkilot ta'lim jarayonini shaxsga yo'naltirilgan va amaliy kompetensiyalarni rivojlantirishga xizmat qiluvchi model asosida tashkil etishni tavsiya etadi.

Shuningdek, OECD tomonidan amalga oshirilayotgan PISA tadqiqotlari o'quvchilarning nazariy bilimdan ko'ra real hayotiy vaziyatlarda muammo yechish qobiliyatini baholashga qaratilgani bilan ahamiyatlidir. Mazkur yondashuv darslik mazmunini kompetensiyaviy asosda shakllantirish zaruratini ilmiy jihatdan asoslaydi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Kompetensiyaviy yondashuv nazariy asoslari pedagogika fanida keng yoritilgan. Xususan, John Dewey ta'limni tajriba va amaliy faoliyat bilan bog'lash zarurligini ta'kidlagan. Uning fikricha, bilim faqat faoliyat jarayonida chuqur o'zlashtiriladi.

Shuningdek, Lev Vygotsky tomonidan ishlab chiqilgan yaqin rivojlanish zonasi nazariyasi o'quvchilarning intellektual imkoniyatlarini hisobga olgan holda ta'lim mazmunini moslashtirish muhimligini ko'rsatadi. Zamonaviy ta'lim mazmunini loyihalashda konstruktivistik yondashuv, interaktiv metodlar va reflektiv tahlil mexanizmlaridan foydalanish darslik samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

METODOLOGIYA

Tadqiqot davomida quyidagi metodlardan foydalanildi:

- pedagogik tahlil;

- komparativ yondashuv;
- nazariy umumlashtirish;
- model ishlab chiqish metodi.

Shuningdek, darslik yaratish jarayonida o'quvchilar fikrini o'rganish mexanizmi konseptual model sifatida ishlab chiqildi.

Asosiy qism

1. Darsliklarning zamonaviy intellekt talablari bilan uyg'unligi

Zamonaviy o'quvchi tezkor axborot almashinuvi sharoitida shakllanmoqda. U mustaqil fikrlash, tanqidiy tahlil qilish va muammoli vaziyatlarda qaror qabul qilish ko'nikmalariga ega bo'lishi lozim. Shu sababli darsliklar:

- muammoli vaziyatlar asosida tuzilishi;
- fanlararo integratsiyani aks ettirishi;
- real hayotiy kontekst bilan boyitilishi;
- raqamli resurslar bilan integratsiyalashgan bo'lishi zarur.

Nazariy ma'lumotning amaliy vazifalar bilan mustahkamlanishi bilimning funksional xarakter kasb etishini ta'minlaydi.

2. Amaliyotga yo'naltirilgan ta'limning ustuvorligi

Amaliy topshiriqlar o'quvchining bilimni real vaziyatda qo'llash qobiliyatini shakllantiradi. Masalan, matematik formulalarni kundalik iqtisodiy hisob-kitoblarda qo'llash, biologik bilimlarni ekologik muammolar tahlilida ishlatish o'quv jarayonini hayot bilan bog'laydi. Bu yondashuv o'quvchilarda ichki motivatsiyani kuchaytiradi hamda bilimning ijtimoiy ahamiyatini anglashga yordam beradi.

3. Darslik yaratishda o'quvchilar ishtirokining innovatsion modeli

Darslik namunasini yaratishdan avval uni yuqori o'zlashtirish ko'rsatkichiga ega o'quvchilar muhokamasiga qo'yish quyidagi afzalliklarni beradi:

1. Kognitiv moslikni aniqlash – matnning murakkablik darajasi baholanadi.
2. Motivatsion tahlil – qaysi topshiriqlar qiziqarli yoki samarasiz ekanligi aniqlanadi.
3. Teskari aloqa mexanizmi – metodik kamchiliklar erta bosqichda bartaraf etiladi.

Bunday yondashuv ta'limni demokratlashtirish tamoyiliga mos keladi va o'quvchini ta'lim jarayonining faol subyektiga aylantiradi.

Natijalar va muhokama

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, darsliklarni zamonaviy intellekt va amaliy ehtiyojlar asosida qayta loyihalash ta'lim samaradorligini oshiradi. O'quvchi ishtirokiga asoslangan muhokama mexanizmi darslik sifatini oshirish bilan birga, metodik xatoliklarni kamaytiradi. Shuningdek, bunday model o'quvchilarda mas'uliyat, tanqidiy fikrlash va refleksiya ko'nikmalarini rivojlantiradi.

XULOSA

Zamonaviy ta'lim tizimida maktab darsliklarini yaratish jarayoni innovatsion va kompetensiyaviy yondashuv asosida tashkil etilishi zarur. Darsliklar faqat yosh xususiyatlariga mos bo'lishi yetarli emas; ular o'quvchilarning intellektual salohiyati, amaliy ehtiyojlari va global ta'lim tendensiyalariga mos kelishi lozim. Darslik yaratish jarayoniga yuqori o'zlashtiruvchi o'quvchilarni jalb etish metodik jihatdan asoslangan va samarali model

hisoblanadi. Bu yondashuv ta'lim sifatini oshirish, o'quv motivatsiyasini kuchaytirish hamda zamonaviy tafakkurga ega shaxsni shakllantirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Dewey, J. Experience and Education. New York: Macmillan, 1938.
2. Vygotsky, L.S. Mind in Society. Cambridge: Harvard University Press, 1978.
3. UNESCO. Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives. Paris, 2017.
4. OECD. PISA 2022 Results. Paris, 2023.